

LAPSI JA MUSIIKKI

JARI SINKKONEN

LT, LASTENPSYKIATRIAN DOSENTTI, HUILISTI EVP

TURUN YLIOPISTO

AFFEKTIEN KÄSITTELYSTÄ

- Affekti on kehollinen tuntemus, fyysinen vireystila
- Kaiken motivaation taustalla on affekti
- Affekti voi saada ilmaisunsa neljällä tavalla:
  1. Somaattinen (= erilaisia ruumiillisia tuntemuksia)
  2. Motorinen (liike, hyökkäys, vetäytyminen)
  3. Affekti siirtyy kehosta mieleen ja saa abstraktin, mielellisen edustuksen (**symbolifunktio**)
  4. Sanallistaminen eli kyky viitata sanoilla asioihin ja ilmiöihin (esim. sanoa ”ei” lyömisen asemesta)

MUSIIKILLISET AINEKSET VAUVAN ELÄMÄSSÄ

- Sikiövauva reagoi kuuloärsykkeisiin 22.-24. raskausviikosta alkaen
- Se kuulee kohtuvaltimon sykkeen, äidin suolistoäänet, äidin puheäänien ja –rytmien - ja musiikkia
- Vauvoja tyyndytetään rytmisesti silittelemällä ja tuudittelemalla
- ”motherese” – diskantissa esitetty, emotionaalisesti sävytetty jokeltelu, äidin ”sirkutus”
- Kehtolaulut: lauletaan matalalta, melodian ambitus on suppea

ÄÄNIMAAILMA JA KIINTYMYSSUHDE

- Monien lintulajien poikaset leimaantuvat emon ääntelyyn, jota kuulevat munan sisälle
- Ihmisvauva on sisällä äidin äänimaailmassa ennen syntymäänsä, mikä epäilemättä myötävaikuttaa äidin ja vauvan välisen poikkeuksellisen sidoksen syntymiseen
- Alkuvaiheen vuorovaikutus perustuu paljon enemmän puheen ”musiikkiin” kuin sen sanalliseen sisältöön

VITALITEETTITUNTEET

- Syntyvät sellaisista elimistön toiminnoista kuten hengitys, nälän tunteen voimistuminen ja lievittyminen, pulssin kiihtyminen ja rauhoittuminen, nukahtaminen ym.
- Vauva kokee po. aistimusten tulevan sekä sisäpuoleltaan että ulkopuoleltaan
- Vitaliteettitunteilla on ”viskeraalinen” luonne, ts. ne ankkuroituvat omaan fysiologiaan
- Ilonpurkauksia, raivon kuohahduksia, yllätyksiä, tunteiden aaltoja... → ilmeiset yhteydet musiikkiin

MUOTOJA JA TUNTEITA

- Susan Langer, 1942:
- ”Ihmisen niin kutsutussa ’sisäisessä elämässä’ – olipa kyse sitten sen fyysisestä tai psyykkisestä puolesta – on tiettyjä rakenteita, jotka muistuttavat musiikin muotoja: liikkeen ja levon, yksimielisyyden ja erimielisyyden, valmistelun ja täyttymyksen, kiihtymyksen ja rauhoittumisen vuorottelu.”

EMOTIONAALISET PERUSÄÄNET

- Ensimmäiset merkitykselliset emotionaaliset äänet (esim. äidin lohdutus) varastoituvat aivorungon alempaan nelikukkulaan (colliculus inferior)
- 'Kylmiä väreitä' aiheuttava musiikki aktivoi aivojen syviä alueita
- Väristyksiä aiheuttava musiikki saattaa olla yhteydessä varhaisiin erokokemuksiin ja toiveeseen yhteen palaamisesta ("emosta eroon joutuneen poikasen valitus") (Panksepp & Bernatzky, 2002)

PELOTTAVAT ÄÄNET

- Kovat, äkilliset äänet pelottavat
- Ne ovat erikoisen pelottavia, jos niiden lähde tai tulosuunta ei ole tiedossa
- Tietyt perusäänet, kuten lähestyvän ampiaispölyn ääni, on kaikista ihmisistä pelottava, ja sen on evoluutio luultavasti kaivertanut ihmismieleen
- Äänen ja musiikin tuottaminen on tapa saada äänimaailma hallintaan, ”kesyttää” se
- Pikkulapset paukuttavat kattilankansia, murrosikäiset rumpuja

MUSIIKIN MUODOISTA

- Vauvan ensimmäisten leikkien muodot muistuttavat musiikin fraaseja; niissä on alku, huippukohta, rauhoittuminen ja tauko. Sitten leikki uusitaan mahdollisesti pienin variaatioin
- Sama koskee pikkulasten satuja, esim. Kolme pientä kilipukkia: p << mf << ff << sfz!
- Esim. rondo-muoto on kuin suoraan lainattu lapsen leikistä: tehdään pieni matka tuntemattomaan, palataan tuttuun ja turvalliseen ja lähdetään taas uudelle retkelle

MIKSI MUSIIKKIA LAPSILLE?

- Musiikki on yhteydessä varhaisimpiin fyysisiin ja psyykkisiin kokemuksiin, ja sen juuret ovat omassa kehossamme
- Musiikin fraasit ovat vauvan ensimmäisten leikkien kaltaisia
- Musiikki tarjoaa kognitiivisia rakenteita, joissa voimakkaita tunteita voidaan kokea ja muokata turvallisesti
- Musiikki on sekä kognitiivisesti että emotionaalisesti aina totta, eikä sen avulla voi valehdella

MIKSI MUSIIKKIA...

- Musiikin harrastaminen ja opiskelu mahdollistavat äänimaailman mielihyväsävyisen hallinnan ja sillä leikkimisen luovalla tavalla
- Luovuus parantaa empatiakykyä ja toisten mielen ymmärtämistä; empatia ja rikas sisäinen symbolimaailma ehkäisee väkivaltaa
- Musiikin avulla syntyy syviä yhteisyyden kokemuksia toisiin soittajiin ja laulajiin ("oseaaninen kokemus")
- Oppilas- opettajasuhteilla voi olla äärettömän suuri psyykkisen supportin merkitys

SUKUPUOLIIHERKKYYTTÄ MUSIIKIN OPETUKSEEN

- Tyttöjen ja poikien suhtautumisessa ääniin ja musiikkiin on selviä tilastollisia eroja (jotka eivät koske yksittäistä tyttöä tai poikaa)
- Poikien keskushermosto on altistunut sikiökaudella androgeeneille (testosteroni).
- Poikien vahvuuksia ovat mm. avaruudellinen hahmottaminen, matemaattinen päättely ja syiden ja seurausten tajuaminen (kausaalinen logiikka)
- Tyttöjen vahvuuksia ovat kielelliset kyvyt, tunnetilojen tunnistaminen ja muut sosiaalisen kognition toiminnat

SUKUPUOLIIHERKKYYTTÄ...

- Poikien aivojen otsa- ja ohimolohkojen kuorikerrokset kehittyvät myöhemmin kuin tytöillä, joten he ovat tyttöjä impulsiivisempia ja lyhytjännitteisempiä
- Poikien kehitykseen kuuluu tietyissä kehitysvaiheissa, varsinkin ns. latenssi-iässä (7-12v) ja puberteetin alussa kavahtaa kaikkea vähänkin feminiinistä
- Brittitutkimuksen mukaan nuoret pojat pitävät klassisena kaikkea musiikkia, jossa on viuluja tai selloja ja hidas tempo (Green, 1997).
- Poikien ”oma” musiikki on kapinallista, rajua ja nopeaa, ja siinä on rumpuja, sähkökitaroita ja tahtilaji on 4/4

SUKUPUOLIIHERKKYYTTÄ...

- Nuorten poikien musiikissa on seksuaalisia taustamerkityksiä
- ”Kun soitan heviä, on kuin heittelisin kilon lihakimpaleita sisälläni riehuvalle leijonalle”
- 12-15-vuotiaiden tyttöjen valmiudet musiikin opiskeluun ovat paremmat kuin pojilla, koska he jaksavat keskittyä ja ovat paremmin kosketuksissa tunteisiinsa
- Tytöt eivät pelästy rajuutta, mutta sietävät herkkyyttä
- Soitonopetuksessa tytöillä ihmissuhde opettajaan auttaa kestäämään vastoinkäymisiä kuin pojilla

MITEN SÄILYTTÄÄ LASTEN INTO JA ILO MUSIIKINHARRASTAMISEEN?

- Pojille **ryhmä** on ensiarvoisen tärkeä: he tanssivat vaikka balettia ja kansantänhujä, jos ryhmässä on tarpeeksi monta poikaa (hyvä esimerkki on poikakuoroperinne)
- **Ohjelmistoa** voitaisiin mieltää uusiksi musiikkioppilaitoksissa. Tytöt jaksavat siellä käydä, mutta pojista on pulaa.
- Kannattaako soittotunneista irrallisilla teoriatunneilla tappaa nupullaan oleva innostus? Usein teoriaopinnoilla ja soittotunneilla on varsin vähän tekemistä toistensa kanssa ja intervallien lopottaminen ulkoa on pakkopullaa

MITEN SÄILYTTÄÄ...

- Lapsia tulisi ”altistaa” kaikenlaiselle musiikille pienestä pitäen (nelivuotias tyttö ja Musorgskin Näyttelykuvat)
- Kouluissa pitäisi levyraatien asemesta auttaa lapsia/nuoria kuuntelemaan kaikenlaista musiikkia kriittisesti- mitä tämä rock-kappale on ’syönyt’, mistä tyyli on syntynyt, mikä tästä kitaristista on tehnyt kuuluisan?
- Miten rytmi- ja jazzmusiikin rentoutta saataisiin klassiselle puolelle?